

ד לפיכך צריך כל אדם שיראה עצמו וכו' עד זה שצדק הכריע את כל העולם לזכות והצילו. **ב**ריימא ספ"ק דקדושין (דף מ. ט.):

ה בשעה ששקולים עונות אדם וכו'. פסק במלך דיומא (דף פ"ו): מילא ר"י ב"ר יהודה אומר עבר אדם עבירה פעם ראשונה ואינו מוחלין לו שלישי און מוחלין לו שנאמר הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר והמוטל שלישי מוחלין לו רביעית אין מוחלין לו הא צימד הא צבבור, זו היא גירסת הר"ף והיא גירסת רבינו והראב"ד לא היה גורם קן ולפיכך כתב ואין הפרס בגמרא בין ימך לצבור ולא ידעתי מאין מלא, ועד דגרסין בפ"ק דרי"ה ב"ש אומרים שלש כימות ליום הדן

כבר מירך זה רבינו כמה שכמו ושיקול זה אינו לפי מנין הזכות וכו' ואין שוקלין אלא דעמו של אל דמות. הרי שכבר אפשר שילמד לנו שהוא רשע גמור ועשה מלואו שבעבורה ראוי שזכה כענין שנאמר בצנייה יען מלא כל דבר טוב:

ג כל מי שניחם וכו'. סוף פ"ק דקדושין (דף מ' ט'): רש"י אומר אפילו צדיק גמור כל ימיו ומרד בחטונה איבד את הראשונות שנאמר וצדק הנדיק לא תלינו ביום רשעו ופירך ונהי כמחלה עונות ומחלה זכות כלומר ולמה איבד את הראשונות אמר ר"ל תורה אלא על הראשונות: וכשם ששוקלים וכו'. פ"ק דראש השנה (דף ט"ו): מימרא דרבי **ב**רבי אמי אמר רבי יוחנן:

דעות והוא היודע היאך עורכין הזכויות כנגד העונות: **ג** כל מי שניחם על המצות שעשה ותהה על הזכויות ואמר בלבו ומה הועלתי בעשייתן הלאוי לא עשיתי אותן הרי זה איבד את כולן ואין מזכירים לו שום זכות בעולם שנאמר וצדקת הצדיק לא תצילנו ביום רשעו אין זה אלא בתוהוה על הראשונות. וכשם ששוקלין זכויות אדם ועונותיו בשעת מיתתו כך בכל שנה ושנה שוקלין עונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם זכויותיו ביום טוב של ראש השנה. מי שנמצא צדיק נחתם [אל] לחיים. ומי שנמצא רשע נחתם למיתה והבינוני תולין אותו עד יום הכפורים אם עשה תשובה נחתם לחיים ואם לאו נחתם למיתה: **ד** "אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב רמוז יש בו כלומר עוררו ישינים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם. אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה. לפיכך צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב. וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב. הטא הטא אחד הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה וגרם לו השחתה. עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה שנאמר וצדיק יסוד עולם זה שצדק הכריע את כל העולם לזכות והצילו. ומפני ענין זה נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצות מראש השנה ועד יום הכפורים יתר מכל השנה. **י**ונהגו כולם לקום בלילה בעשרה ימים אלו ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי חזונוים ובכבושין עד שיאור היום: **ה** בשעה ששוקלין עונות אדם עם זכויותיו אין מחשבין עליו עון שחטא

א טור א"ח סי' תקפ"ד, סמ"ג ענין מ"א: ב טור א"ח סי' תקפ"ח: **ב** עונשו ואילך שחטא האלפון והשני והשלישי שזדונו לזו אם עשה מהם תשובה ע"פ שהם מן הממונים ואין הפרס בגמרא בין ימך לצבור ולא ידעתי מאין מלא:

השנת הראב"ד

"בשעה ששוקלין עונות אדם אין מחשבין עליו עון שהטא בו תחלה. א"ל זה מן הערוב שמערכב הדברים זה הוא וממנה דעמו שכן אמרים וסו זרים ונפרדים מאלו. לפי שראש השנה וכן חסד משה כלפי חסד ומלא דני ר"י מעביר ראשון ראשון וכן היא המדה. וראה דיומא רבי יוסי ב"ר יהודה אומר אדם מוטל פעם ראשונה ושינייה ושלשית מוחלין לו סבר דעמו שכן ענין אחד וכן רמזוקס מלא דהיא דרבי ישמעאל היא ליום הדן הגדול והללו הבינונים מניחם כל דבר בית הלל ואין שם זכר למחילה עון אלא הא דרבי יוסי ב"ר יהודה בעולם הא ובמחלה מעשיו על כל מימי עונתו

לחם משנה

ועמוהה כי רבה. וא"כ כיון דקדוש עונותיה מנוזים מזכויותיה למה הקצ"ה היה מוחל להם בצביל החמשים דקדוש כיון דהדין נותן שנאבד. ויש לומר מפני חפלת אכרעה היה מוחל א"ע"פ שאין הדיון ק':

ג כל מי שניחם וכו'. סוף פ"ק דקדושין (דף מ. ט.): בצרימא דברי ר"ש בן יוחאי ופירשו בגמ' בתורה על הראשונות: וכשם ששוקלין וכו'. רבינו סובר דשוקלין בשעת מיתתו של אדם וכן בראש השנה. ונראה ש"ל לא ממה שאמרו בפ"ק דראש השנה (דף ט"ו): **ג** ספרים נפתחים בראש השנה וכו' הרי שקול של ראש השנה ועוד אמרו שם **ג** כימות ליום הדן וכו' וסובר רבינו שזה הוא ליום המיתה: הבינונים וכו'. פ"ק דרי"ה (דף ט"ו): אלו הם בצרימא שלש כמות ליום הדן וכו' בינונים יורדים לגיהנם ומאשפזין ועולין וכו' צ"ה אומרים ורב חסד וכו' פושטי ישראל בגופם יורדין לגיהנם ודמונין בה שנים עשר חדש וכו' אכל המינין והמקורות ואפיקורוסין שספרו צמורה ושכפרו בתחית הממים ושפרשו מדרכי צבור וכו' יורדים לגיהנם ודמונים בה לדורי דורות. וכן עוד שם אמר מר צ"ה אומרים ורב חסד וכו' והא כתיב והבאתי וכו' התם פושטי ישראל בגופן והקשו והא אמרת ליט לכו מקמת ומירלו כי ליט להו מקמת צרוב עונות הכא מחלה עונות וכו' ואיט נמי עין פושטי ישראל וכו' לא סגיאל להו צללו והבאתי וכו': עוד שם פושטי ישראל בגופן מאי ניהו א"ר קרקפתא דלא מנח מפליין ומבצרו דברי רבינו ז"ל מ"ש דדוקא פושטי ישראל בינונים יורדין לגיהנם אכל שאר בינונים רב חסד מטה כלפי חסד וכן נבצרו כל שאר הדברים. ושופכי דמים וצבלי לשון תורה והמשך ערלתו לא מלאמי בגמרא: אם עשה תשובה נחתם וכו' ואם לאו נחתם למיתה. וא"כ כי לא עשה תשובה אמאי נחתם למיתה הא מחלה על מחלה ורב חסד מטה כלפי חסד כבר מירלו בזה דהיכא דלא עשה תשובה הוי עון אחד נוסף על עשה תשובה וצבאלו עשרה ימים של תשובה הוא חייב לעשות תשובה והוא משה הרי עון אחד נוסף על העונות:

ד ומפני ענין זה. כלומר מפני שבשופר מזהירין ברה"ה להפסיק צעשיו לכך צבאלו עשרה ימים צריך לעשות מלוא ומעשים טובים:

ה בשעה ששוקלין עונות אדם עם זכויותיו וכו'. פסק קמח דראש השנה (דף י"א). אמרו מלא דני רבי ישמעאל נושא עון ועובר על פשע מעביר ראשון ראשון וכן היא המדה

מגדל עז

אם ידו לפרס כענין כמו שקבלנו מרבותינו בעלי החוספוט ז"ל. וזכי אומר לי כי ר"מ ז"ל לא פסק זה מדר' רובספדא על פניו בזה הפרק ופירש כי הוא צ"ע ש"ט ר"ה והוא ג"כ יסמך זה הענין ופירשו במדרי ידעם הנורא פ' עמי מהלכות יסודי המורה וכללו בקצה לפיטו פסק חמשי ואמר כי גדול מלא דנין: ושיקול זה בו' עד עורכין החיות כנגד העונות. במדרש ובפ"ק דקדושין עם מקלם על גביהם שלטו כסם ר' יוחנן אמרה: ד אע"פ שתקיעת שופר עד אשר לא תזכה. במדרש: לפיכך צריך כל אדם על היתלו. סוף פ"ק דקדושין (דף ל"ט): ומפני זה נהגו עד שיאור היום. ר"ל שאמרו על מה שאמרו פ"ק דר"ה ה' בגמלא אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ויוה"כ שהוא מצוי לכל וספק לוטותן: ה בשעה ששוקלין עד מרגיע ואילך: בבת הראב"ה ז"ל זכו מן הערוב וכו'. זה הוא ענין הדברים ואין הפרס בגמרא בין ימך לצבור ולא ידעתי מאין הוליו עכ"ל: ואני אומר כי ר"מ ז"ל לא ערכב אכל מיקן ומהר יפה וכמנ מראש הפרק עד מואה על הראשונות סתם משום דשייך בכל ענין

הנהגות מיימוניות

ג [א] פירשו החוספות החיים פ"ה לחיי עד ומותה זו פ"ה ליהוה. אבל הרמב"ן כתב וז"ל אין אדם נידון ברה"ה אלא לעניני העולם הזה וזה שאמר לחיים ולמיתה אינם בימים בלבד אלא כל העונשים שבעולם הזה נעשים ומיתה ביום ועוני וכיוצא בהם כיון אותם חבמים

תשובה אומה שאלה ארוכה מארץ מדה ורמזה מני שני ומי יודע אם דרך צדק הסוד הנתון הוא כי גדול מלא דנין: ושיקול זה בו' עד עורכין החיות כנגד העונות. במדרש ובפ"ק דקדושין עם מקלם על גביהם שלטו כסם ר' יוחנן אמרה: ד אע"פ שתקיעת שופר עד אשר לא תזכה. במדרש: לפיכך צריך כל אדם על היתלו. סוף פ"ק דקדושין (דף ל"ט): ומפני זה נהגו עד שיאור היום. ר"ל שאמרו על מה שאמרו פ"ק דר"ה ה' בגמלא אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ויוה"כ שהוא מצוי לכל וספק לוטותן: ה בשעה ששוקלין עד מרגיע ואילך: בבת הראב"ה ז"ל זכו מן הערוב וכו'. זה הוא ענין הדברים ואין הפרס בגמרא בין ימך לצבור ולא ידעתי מאין הוליו עכ"ל: ואני אומר כי ר"מ ז"ל לא ערכב אכל מיקן ומהר יפה וכמנ מראש הפרק עד מואה על הראשונות סתם משום דשייך בכל ענין

ה שם.

בט' בו נחלקו בית שמאי ובית הלל: ג. ה'ש מי שאומר שגזרו שיהיו מתעניין (זו) בכל שני וחמישי על פ' (8) חרפן הפית ועל התורה שנושרפה ועל חלול השם, ולעתידי לנא יהפכם ה' לששון ולשמחה:

20/08/2018nrx

הַלְכוּת רֵאשׁ הַשָּׁנָה

תַקֵּפָא דִינֵי יָמֵי תַחֲנוּנִים וְעֵרֵב רֵאשׁ הַשָּׁנָה. ובו ד' סעיפים:

א. ⁶ ⁸ בְּאִשְׁמֶרֶת לֹמֵר סְלִיחוֹת וְתַחֲנוּנִים ³ מֵרֵאשׁ חֲדָשׁ (א) אֱלוּל וְאֵילָף (ב) עַד יוֹם הַכַּפּוּרִים: הגה ומנהג בני אשכנז אינו כן אלא (ג) מראש חֲדָשׁ וְאֵילָף מִתְחִילִין לְתַקַּע אַחַר הַתְּפִלָּה שְׁחֲרִית,

א טור כָּשֶׁם רב האי
וכן הוא מנהג
הספרדים.

שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

(א) חרפן. עין פאר היטב. ומה שכתב שנוהגים להתענות כי סיון עין במגן אברהם לעיל סימן תכסח שכתב שפעם אחת חל כ' סיון בערב שבת והיה כרית וצנה הרב שילכו על הסעודה, שלא ימצא מי שילך בלילה, משמע דבלאו הכי מחיבים להשלים אף בערב שבת, ומקורב התחילו קצת להקל בערב שבת שלא להשלים, ולכן נראה שאף אם יש עשרה משלימין, כשהקל בערב שבת אין לקרות ויחל במנהג אף על גב דלעיל סימן תקנ כתב שחל עשרה בטבת בערב שבת קורין ויחל אף במנחה, הינו, בעשרה בטבת שהוא תענית קבוע מה שאין כן בזה כיון שיש מקליו היום שלא להשלים אין לקרות ויחל, ומכל מקום נראה דשפיר יכול לומר עגנו כמו שכתבנו לעיל סימן תקנ ביד אפרים שם לענין עשרה בטבת, ולענין עגנו אין נראה לחלק כל כך כיון שבאמת יש כאן עשרה שמתענים ומשלימין. ועין באלהי רבה סימן תקסו שכתב בשם מלבושי יוס טוב שבשנת ת"ב היה כ' סיון כיום שני שהוא תענית שגזרו ארבע ארצות וקבעוהו לדורות והורו למעשה לקרות ויחל אף בשחרית, ודוקא בזה היום שחול עור כן כו', וכן באלהי רבה כתב לקרות ויחל אף שחל ביום שני וכמו שכתב הט"ז, עין שם. ושמעתי בימי חרפי שכתב בפנקס הארצות שהנהגה היא לכן שמונה עשרה בנזר ולבת חמש עשרה בנזכה, ואחר כך ראיתי במגן אברהם סימן תקנו הביאו פאר היטב לעיל שכן נוהגים שאין גזורים על פחומים משמונה עשרה כו', והביאו באלהי רבה גם כן, ומה שכתבנו כ' סיון אף על פי שהיה עת צרה תכופה שמי שנים וגם אחר כך, לפי שבשנים קדמונים שנת תתקל"א היה גם כן עת צרה ליעקב ביום זה כמו שכתב בסליחות וגם בסוף שכתב יהודה בחוף הצעת רע הנהגה שהיה אז אשר כתב וזכרון בספר הגאון בעל ש"ך ו"ל ושם כתוב שכתרו ביום זה שאינו חל בשבת עין שם: (א) בְּאִשְׁמֶרֶת. וכתב ברפי יוסף בשם מהר"ם ונזכר ו"ל בתשובה שיש מקומות שאומרים סליחות בערבית, וישתקע הדבר, שאין ראוי להזכיר שלש עשרה מידות כי אם בעת רצון, ועין פאר היטב ע"ד אחר חצות משום קרשת שבת. ועין שם בשמו דמי שקם בעת שהצבור אומרים סליחות ויהיה צריך לבלש תקון חצות, טוב שאמר תקון חצות כסדר האר"י ו"ל שהוא עקר גדול יותר מהסליחות. ועין שם בשם מהר"ש שער אריה שצריך לומר הסליחות בנחת ובמתון ובכונה ואסור להזכיר שלש עשרה מידות שלא בכונה, ועין שם שכתב בטור ברקת שיותר טוב בימים אלו להרבות סליחות ותחנונים עם הצבור מלמדם, וכתב ברפי יוסף שכן ראה לקצת רבנים שמתדי היו עסוקים בגופי הלכה ובחבורים ובחדש אלול היו מניחים קצת מספרים על פני השמש שובו בנים שוכבים, ומנהג יפה הוא עין שם. וכתב במחזיק ברכה בשם ש"ך על התורה פרשת מטות, יש נוהגים לעשות התרת נדרים כאלול, והרמז, לא יחל דברו ככל סופי תבות אלול, עין שם. ועין לקמן סוף סעיף קטן ז:

מִשְׁנֵה בְּרוּךְ

וסופי תבות עולה ארבעים, כנגד ארבעים יום מראש חֲדָשׁ אֱלוּל עד יום הכפורים, כי באלו ארבעים יום התשובה מקבלת להיות לבו קרוב אל דודו בתשובה, ואז דודו קרוב לו לקבל תשובתו מאהבה, ועוד סוף מקרא ומל ד' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך, ראשי תבות אלול: (א) אֱלוּל וְאֵילָף. אבל בראש חֲדָשׁ גופא אין אומרים סליחות ותחנונים, וכן הנוהגים לומר תהלים כל אלול עם תחנונים יהי רצון, אין להתחיל בראש חֲדָשׁ [פרי מגדים]: (ב) עד יום הכפורים. ונהגין במדינתנו מראש חֲדָשׁ אֱלוּל עד יום הכפורים לומר בכל יום אחר גמר התפלה מזמור לְדָוִד ד' אורי כו' בקר וערב, ואומרים אחריו קדיש, ואנו נוהגין לומר עד שמיני עצרת ועד בכלל, וביום שיש בו מוסף אחר גמר תפלת שחרית קדם אין כמוך, ובערב אחר תפלת המנחה. ובמקומות שאומרים אותו אחר גמר התפלה, בראש חֲדָשׁ יש להקדים מזמור ברכי נפשי, וכן במקומות שאומרים אותו אחר תפלת שחרית ונהגין גם כן לומר שיר של יום אחר תפלת שחרית, יש להקדים השיר של יום [אחרונים]: (ג) מֵרֵאשׁ חֲדָשׁ וְאֵילָף וכו'. יש מתחילין מיום ראשון דראש חֲדָשׁ ויש מתחילין מיום שני דראש חֲדָשׁ, וכן כתב בסדור דרך החיים. ויש לתקע בכל בוקר אחר התפלה. ונהגין בכל יום של ימי החל מראש חֲדָשׁ

בְּאֵר הַיֵּטֵב

בְּאֵר רֵאשׁוֹן, מֵהַר"ל סִימֵן לא, וכן כתב בש"ר נוסח הגדולה משם מהר"י מולין ומשם מהר"י ברוינא דכשהשנה מעברת שיתענה בראשון, ועין מגן אברהם והלכות קטנות חלק ב סימן כעג: ע. חרפן. איחא בפתכים, שראוי לכל בר ישראל לבנות על שרפת התורה שמכח זה נמסרה התורה לקלפות, המקום יחזירנה לנו במהרה בימינו. כתב התניא, ביום הששי פרשת חקת נהגו היחידים להתענות, שבאותו היום נשרפו עשרים קרונות מלאים ספרים בצרפת, ולא קבעו אותו בימי החדש מפני שמתוך שאלת חלום נודע להם שיום הפרשה גורם גזרת התורה, וזאת חקת התורה מתרגמין דא גזרת אורייתא, גם בשנת ת"ח נחרבו שני קהלות גדולות באותו היום, גם נוהגין להתענות כ' בסיון בכל מלכות פולין. פעם אחת ארע שבחדש אחר לא היה אפשר לקרות הלכנה בחדישה ולקששה מחמת שהיה יום מעון וערפל וגזר רב אחר תענית, וכתב בהשובת שבות יעקב חלק ב סימן י שאין לו על מה לסמך לטרח את הצבור בתענית, עין שם: י. חלול השם. ומי שאינו יכול להתענות, על כל פנים יתפלל על דברים הללו, ויש מתענים מבשר ויון בלילה שלפניהם, ובקני שאוכלים קום הלילה אין צריך להחמיר, אם לא שקבלו עליהם להשבו כלילה אחר תפלת ערבית, מגן אברהם, עין שם. ועין מה שכתבנו לעיל בסימן קלד סעיף קטן ג:

6. בְּאִשְׁמֶרֶת. דסוף הלילה הקדוש ברוך הוא שט בעולם הנה והוא עת רצון, הגמ"ג. ועין מה שכתבנו סימן א: 3. מֵרֵאשׁ חֲדָשׁ. אבל בראש חֲדָשׁ אין אומרים סליחות ותחנונים, מגן אברהם: 1. לְתַקַּע. יש מתחילין מיום ראשון דראש חֲדָשׁ, ויש

והיושב שם בעת שאומרים ישב וירם או יאמר המזמורים, אף הודי וכול לומר, אף במוצאי שבת אסור עד אחר חצות משום קרשת שבת. ועין שם בשמו דמי שקם בעת שהצבור אומרים סליחות ויהיה צריך לבלש תקון חצות, טוב שאמר תקון חצות כסדר האר"י ו"ל שהוא עקר גדול יותר מהסליחות. ועין שם בשם מהר"ש שער אריה שצריך לומר הסליחות בנחת ובמתון ובכונה ואסור להזכיר שלש עשרה מידות שלא בכונה, ועין שם שכתב בטור ברקת שיותר טוב בימים אלו להרבות סליחות ותחנונים עם הצבור מלמדם, וכתב ברפי יוסף שכן ראה לקצת רבנים שמתדי היו עסוקים בגופי הלכה ובחבורים ובחדש אלול היו מניחים קצת מספרים על פני השמש שובו בנים שוכבים, ומנהג יפה הוא עין שם. וכתב במחזיק ברכה בשם ש"ך על התורה פרשת מטות, יש נוהגים לעשות התרת נדרים כאלול, והרמז, לא יחל דברו ככל סופי תבות אלול, עין שם. ועין לקמן סוף סעיף קטן ז:

מעברת, יש דעות בין האחרונים, ועין בפ"ע, וסגין דעלמא להתענות בראשון: ג (זו) בכל שני וחמישי. ומי שאינו יכול להתענות על כל פנים יתפלל בהם על דברים הללו, ויש מתענים מבשר ויון בהם וגם בלילה שלפניהם, ובקני שאוכלים קדם הלילה אין צריך להחמיר, אם לא שקבלו עליהם להשבו כלילה אחר תפלת ערבית, איחא בפתכים, שראוי לכל בר ישראל לבנות על שרפת התורה, שמכח זה נמסרה התורה לקלפות, המקום יחזירנה לנו במהרה בימינו. כתב התניא, ביום הששי פרשת חקת נהגו היחידים להתענות, שבאותו היום נשרפו עשרים קרונות מלאים ספרים בצרפת, גם בשנת ת"ח נחרבו שני קהלות גדולות באותו היום, גם נוהגין להתענות כ' סיון בכל מלכות פולין, נהרא ונהרא ופשטה ומגן אברהם. ועין בשערי תשובה שהוא דוקא מכן שמונה עשרה לזכר וכת חמש עשרה לנזכה:

תַקֵּפָא א נוהגים לקום באשמרת. דסוף הלילה הקדוש ברוך הוא שט בעולם הנה והוא עת רצון, ומי שנהגו מראש חֲדָשׁ, שאז עלה משה בהר סיני לקבל לוחות אחרונות, והעבירו שופר במחנה, משה עלה להר, שלא יטעו עוד אחר עבודה זרה, והוי עת רצון, ואיכא אסמכתא מקרא אני לדודי ודודי לי. ראשי תבות אלול.

הַלְבוּת רֹאשׁ הַשָּׁנָה סִימָן תַּקפֵּא

בְּאֵר הַגּוֹזָה נג.

ב טור בָּשֶׁם מְנַהֵג
אֲשֶׁכֶּנּוּ עַל סִמְךָ מִדְּרָשׁ
ר' תַּחֲנוּמָא וְלִקְחָתֶם
לְכֶם בְּיוֹם הָרֵאשִׁון כ"ו.

ומעשים שאפשר למצא שיתפלל סליחות ימים נוראים, (יב) ושיהא בן שלשים שנים, גם (יג) שיהא נשוי (כל בו). מיהו, כל ישראל
כשרים הם, רק שיהיה מרצה לקהל, אבל אם מתפלל בחזקה אין עונין אחריו אמן. וכן צריך שיוציא כל אדם בתפלתו, ואם יהיה
לו שונא ומכונן שלא להוציאו, גם אהביו אינם יוצאים בתפלתו (הגהות מנהגים ישנים). ויש מקומות נוהגים שהמתפלל סליחות
מתפלל פ' (יד) כל היום (כל בו): **ב. (טז) - נוהגים להתענות** (טז) ערב ראש השנה: הגה והמקדקים נהגו שכל אחד

בְּאֵר הַיִּטֵּב

באר עשק סימן קז שאין ראוי שיהיה התועק רוק, ושאין לו הדרת פנים וקון, וליכא
טענות חזקה ברובן שהחזיק בתקיעות, גם ילמד בתחלה התפלות והתחנונות וכונת
התקיעות ביותר. כתב הב"ח דפנקסים שראויים להתפלל הינו, שכשהן נאמנים ומגנים
על הדור ומרצים לעם, ובעונותינו הרבים בדור הזה וכו', וכדי לתקן פרצה זו ראוי
שיתפלל השליח צבור הקבוע, ובפרט בקהלות קטנות ראוי לבטל מנהג זה. ועין
תשובת חזת יאיר סימן קכו בענין תועק שמבקש שוכר הרבה ביצר ינהגו. כתב רמ"א
ביו"ד הנה ענין סימן קכו בענין תועק שמבקש שוכר הרבה ביצר ינהגו. כתב רמ"א
אסור. והיכא דליכא צדדי מנהג מרירי דמתור להתפלל. ובשאר ימים שאין אומרים
תחנון מתיר לאבל להתפלל אפלו בראש חודש מנחה וערבית, עין סימן תרע"א בש"ז
סעיף קטן ז. ונהגו מי שהתחיל להתפלל או לתקע אין לתן המצנה לאחר כמו שכתוב
סוף סימן נג. ואם חלה הוא, ביד הקהל להעמיד אחר, ועין סימן נג מה שכתוב שם:
ט. כל היום. אפלו ערבית, שהמתחיל במצנה אומרים לו גמור, מעיל צדקה. ומשעם
זה הוא קודם לאבל ולמוהל וליאר צייט, מגן אברהם: **ט. ערב ראש השנה.** אפלו
תינוקות מתענים, מהרי"ל. יום ראשון של סליחות נהגו רב הקהל להתענות, טור:

שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

שהקפדה תורה על הפנה הגדול, ועין לעיל סימן נג שהביא בכאר היטב שם תשובת פני
משה, אפלו הכי אין מסלקין אותו. ועין בשכות יעקב סעיף קטן לה חלק א סימן כט שהביא
דמי שנשתמט אשתו ולקח התרה ונשא אחרת אינו מתפלל בקימים נוראים עד שתתור
לבריאותה ותקבל גט או שתמות, וכמו בכהן גדול שלא ישא שתי נשים שכתב הר"ב
שלא ימשך לבו, וכן נראה מהרמב"ם מהלכות כלי המקדש דרוקא ביום צום אסור בעבודה
ואף שיהיה מרחקת עתה ממנו מכל מקום הואיל ולא נתגדרה וראוי לביאה שמא ימשך לבו,
ואף אם רגיל להתפלל לא מהי במקום שהוא אסור מן הדיו וכל שאפשר להתקם על די
אחרים, עין שם, ובכרפי יוסף חולק דאין להוסיף חמרת שתי נשים וכל שכן נשתמט דקמאן
דליהא דמי, עין שם, ובשלמי חגיגה הלין בעד השכות יעקב לענין אם יש לו שתי נשים
דמסתבר להחמיר אף אין זה במדינתנו אם לא בנשתמט וכן נראה להקל כמו שכתוב
בכרפי יוסף, ואדרבה נראה בנשתמט ולקח התרה אין לו להתפלל, ואם התוק בכר נראה
פשוט דשדיר לפי מה שכתב דגם באלמן אין מסלקין אותו אם התוק בכר. ועין בכרפי יוסף
בשם חכם אחד בתשובת כתב יד שאף אם התוק לתקע, אם אינו מתפלל כל השנה עם
הצבור מסלקין אותו, עין שם. ועין בנו"ע ביהודה מה שמנהג בקצת מקומות שלא להניח
אבל להיות שליח צבור בימי סליחות ועשרת ימי תשובה לא נתפשט מבצלי תורה, ואפלו
בראש השנה ויום הכפורים אינו אסור רק מנהג בצלמא, עין שם בחיי אדם סימן לב, ועין
לעיל סימן נה בשם שער אפרים. ועין בכנסת יחזקאל סימן יג, ראובן היה מחזק להיות שליח צבור בתפלת ראש השנה ושמעון ביום הכפורים ופעם אחת הצרך לנסע ראובן לפי שעה
וכדו טובי העיר את שמעון להתפלל בראש השנה לא אבד שמעון חזקתו שביום הכפורים מחמת שקבל עליו תפלת ראש השנה, ויכול לומר לדידי תפלת יום הכפורים עדיף שהוא יום
צום וסליחה וכפרה, והיה לטובי העיר להתנות עמו ואפשר שלא היה מתרצה, אף אם ארע קדם לזה פעם אחת שהפכה הסדר והתפלל שמעון בראש השנה ואחר התפלל ביום הכפורים
ולא ערער, נראה מנהג דראש השנה נוח לו משום דזריזים מקדימין, ולכן גם עתה רשות ביד טובי העיר לקח תפלת יום הכפורים, עין שם. וכתב בפנים מאירות חלק ב סימן קכה באחד שהיה מחזק לתקע ביום ראשון דראש השנה
ואחד ביום שני וכל יום ראשון דראש השנה בשבת מי נדחה אם הראשון או השני, וכתב דתלי במנהג המבאר בסימן תרמב לענין מערבית, ולפי מה שכתב המגן אברהם שם דמשמע
מסכה שהשני נדחה וכן מנהג העולם, הכי נמי וזה הראשון במצנה זו, עין שם. ועין בשו"ת אור נעלם סוף סימן יג כתב גם כן בעבדא כו' שפסק שהראשון שהוא מחזק לבכות שהחינו
תקע והשני ידחה, עין שם. ונלעניית דמי ארית הפנים מאירות צריך עיון, שאין תהיון דומה, דלענין שיר או פייט מערבית שרף לומר כן דמעבדא הכי אתקין ששיר או פייט זה ליום
ראשון ואי לא חזי לראשון יהיה לשני, ממילא יהשני אדתי, מה שאין כן בזה ששני אנשים חלוקים הם וכל אחד זכה בימיו, ובכרפי שקממון כהאי גונא פשיטא וכלא מדחא גבירא מקמי
גבירא, ואשר זכה בראשון ולא עקלה לו אינו יכול לקח בשביל זה חלק השני, וכן תהיון בוכנת מצוה, אם לא שנאמר דגם בנה לא זכו הקהל לשני אלא רק בענין אם הראשון יצמד במצנה
שלו ולא יפסי, פשיטא דזה אינו, דמאין הגלים לומר שהראשון נוח להם שלא יפסד וכתוה במצנה לעד לעולם והשני יפסיד לפעמים, איפוד אגא, שמא השני נוח להם וכיון שיום שני

מִשְׁנֵה בְּרוּרָה

שלישם, הכן תורה קודם: **(יד) כל היום.** שחרית²² ומנחה, [שהמתחיל
במצנה אומרים לו גמור, ויש אומרים דאף²³ ערבית שלפניו, אבל הערבית
של היום שלאחריו²⁴ אין שיד לו]. וכתב המגן אברהם, דמשעם זה
הוא קודם לאבל ולמוהל וליאר צייט, דתפלה תליא ברצון הקהל.
והאליה רבה מפפק בזה, ונדעתו דיאר צייט יש לו להתפלל אם הוא
מתענה, ומן למנצח ואילף יש להניח להתפלל אף לאבל, והוכח דכריו
בפרי מגדים: **ב. (טז) נוהגין וכו'.** וביום ראשון דסליחות נהגו
²⁵ רב הקהל להתענות, ויחיד²⁶ אומר עגנו במנחה בשומע תפלה, אבל
השליח צבור אינו אומר עגנו בחזרת התפלה: **(טז) ערב ראש השנה.**
ואפלו התינוקות מתענין ומגן אברהם בשם מהרי"ל. והתינוקות לאו דרוקא,
אלא רוצה לומר נערים שהגיעו לשלש עשרה לזכר ושתיים עשרה שנים

מהתפלות והתקיעות, והוא מהזרה, ונהגו שמי²⁷ שהתחיל להתפלל או
לתקע²⁸ אפלו פעם אחת אין לתן המצנה לאחר, ואם חלה הוא, ביד
הקהל להעמיד אחר, מכל מקום כשחזור לבריאותו המצנה חוזרת אל
הראשון. מי שבא בערכאות של גויים²⁹ אין ראוי להיות שליח צבור
בראש השנה ויום הכפורים, אלא אם כן עשה תשובה. אם רואה שיש
מחלקת בשביל התפלה לא יתפלל, אף על פי שיתפלל מי שאינו גגון:
(יב) שיהא בן שלשים. שאז³⁰ ראוי בן לוי לעבודה, ותפלה הוא
פגוד עבודה, ויגם שאז לבו נשבר ונדפה: **(יג) שיהא נשוי.** דמיא
דכהן גדול שהיו מכינים לו אשה אחרת, ושתיה לו אשה לשמרו מן
החטא. ופשוט דאם מזדמן לו שנים, אחד שהוא בן תורה וירא חטא
ואין לו אלו הפרטים, והשני הוא איש פשוט והוא נשוי ויותר מכן

שְׁעָרֵי הַצִּיּוּן

ונשבר יותר. ולכאורה הייתי אומר שטענת סופר הוא בכל בו ובכרמ"א וצריך לומר כן ששים
נתחלף ס' בל', אבל בחפשי בארחות חיים שהוא מקור לכל דברי הכל בו בדיוע, מצאתי
גם כן הגרסא שלשים, אבל לשונו שם מתקן יותר, וזה לשונו שם מהלכות תפלה
וצריך לדקדק שיהיה עשירי כמספר שני העובדים עבודה, מעשרים וחמש שנה ולמעלה,
והמצנה מן המבחר מן שלשים שנה שאז הוא בחצי ימי התקנה ולבו ננבע ונשבר יותר,
עד כאן לשונו: **כג לבוש:** כד כן משמע בדרכי משה, ואפשר שזהו גם כן כונת מגן
אברהם: **כה אליה רבה ופרי מגדים:** כו מחצית השקל: **כז** כז מגן אברהם בשם טור:
כח פרי מגדים:

צריך להתפלל בנוסח הצבור ולא לסמוך על מה שיוזר לומר בלחש. חז"ל דכיון שמותר לומר בקול רם קשה ליוזר בזה, ועוד דהא טוב יותר לומר כל מה שאפשר בקול רם כדי לעורר הכוונה וכשיזר לומר דוקא בלחש ידעו מזה גופיה שמתפלל בנוסח אחר. ידידה.

משה פיינשטיין

02/07/2018

סימן קה

בענין סליחות כשיש אונס שלא יוכלו לומר באשמורת ובחצות

י"ט אלול תש"כ.

מע"כ ידידי הרב הגאון מוה"ר אפרים בערמאן שליט"א.

הנה בדבר אמירת סליחות במקום שיראים ללכת בשעה מאוחרת בלילה אם רשאי לומר איזה שעות מקודם חצות. וכתר"ה רוצה לדון דכיון דהטעם שאומרים באשמורת הוא משום שאז הוא עת רצון כדאיחא במג"א ר"ס תקפ"א, א"כ הא בצבור ובביהכ"נ הוא עת רצון לעולם כדאיחא בברכות דף ח' וביבמות דף מ"ט. אבל לע"ד אף שלכאורה דבר נכון אמר כתר"ה, הרי חזינן שגם הצבור אמרו סליחות באשמורת, וגם הא בעשרה ימים מר"ה עד אחר יוה"כ הוא עת רצון אף ליחיד כמפורש ביבמות שם ומ"מ אף בעשיית אומרים סליחות באשמורת. ואין לומר שהוא אידי דהסליחות שקודם ר"ה שצריך לומר באשמורת ליחיד שאין לו עת רצון אלא באשמורת הנהיגו אף לצבור לומר באשמורת ולכן גם בעשיית לא שינו מהימים שמתחלה, דהא הרמב"ם לא כתב שאומרים סליחות קודם ר"ה אלא רק בעשרה ימים אלו וג"כ כתב ונהגו כולם לקום בלילה להתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים וככיבושין עד שיאור היום, ומשמע שהוא באשמורת ולא כל הלילה מדאמר לקום בלילה ועד שיאור היום, שלשון זה שייך רק באשמורת קודם עלות השחר שאז הוא עת רצון, ואף שמשמע שהוא הרבה אחר חצות, מ"מ מסתבר שלא בא למעט מחצות מטעם שגם בחצות הוא עת רצון כדהביא כתר"ה מיבמות דף ע"ב, אבל לא נהגו לקום בחצות מצד הטירחא אלא איזה זמן קצר קודם שיאור היום שאין זה טירחא גדולה משום שהוצרכו לקום לתפלה בעוד זמן קצר שרובן היו מתפללין תיכף כשהאיר היום. אבל אם לא היה כלל קפידא באיזה זמן בלילה לא היה לו

להרמב"ם למינקט לשון לקום ועד שיאור היום דהרי יכולין לומר גם בתחלת הלילה אחר תפלת ערבית, אלא ודאי שהוא קפידא דוקא בעת רצון שבליילה בעצם שהוא באשמורת. אבל מכיון שמצינו בגמ' שגם חצות הוא עת רצון מוכרחין לומר שהקפידא הוא מחצות ולהלן ולא מתחלה ונמצא שבכל אופן הוצרכו לקום לכן נהגו באופן שאינו טירחא כ"כ שהוא זמן קצר קודם התפלה דשחרית.

הרי חזינן שלענין מנהג דסליחות לא סגי בעת רצון דצבור וביהכ"נ ועת רצון דעשיית אלא צריך גם עת רצון מצד הזמן של הלילה שהוא מחצות ולהלן. וגם צריך עת רצון דביהכ"נ כמפורש ברמב"ם וגם עת רצון דצבור שסתם ביהכ"נ הוא בצבור וגם הא מתירין לאכל לילך לביהכ"נ בער"ה שמרבים כסליחות ואם לא היה צריך צבור לא היו מתירין לאכל. וגם בלא זה הא צבור צריך בשביל אמירת י"ג מדות. עכ"פ חזינן שהקפידא לומר דוקא באשמורת וה"ה מחצות ולא קודם חצות אף שהוא בצבור ובביהכ"נ.

ובדבר המג"א סימן תקס"ה סק"ה שכתב ואין לומר קודם חצות לילה שום סליחות ולא י"ג מדות בשום פנים לעולם חוץ מביה"כ שבבב"ט ובמ"ב איתא שהוא חוץ מביום הכפורים וכתר"ה מסתפק שמא הוא חוץ מבית הכנסת, הגה ממשיך מתחלה אין לומר האדרת והאמונה בצבור כ"א ביה"כ ששם ודאי הוא ביום הכפורים מוכיח שגם הסיפא גבי סליחות וי"ג מדות נמי הוא ביום הכפורים, וגם אם הכוונה הוא בית הכנסת הי"ל למינקט חוץ מביה"כ בשני ביתין ולא מביה"כ בבית אחד לכן מוכרחין לומר שהטוהר הוא חוץ מביום הכפורים כדכתבו בה"ט ומ"ב.

אך אם הוא באופן שא"א מחצות ולהלן ויתבטלו אותו הצבור מסליחות יש להתיר בגדר הוראת שעה גם מתחלה, כי בדברים אלו אין מקור מגמ' אלא הם מדברי רבותינו האחרונים ע"פ ספרי הקבלה שמסתבר שאין בזה ענין איסור אלא שאין מועילין ככח י"ג מדות שיש הבטחה שלא יחזרו ריקם אלא כסתם תפלה, ולכן כדי שלא יתבטלו מלומר סליחות שלא יהיה להצבור שום התעוררות לתשובה טוב יותר לומר אף מתחלה הוראת שעה, ואף שאם אין להם כח כאמירת י"ג מדות יש אולי לאסור להפסיק בונקה שהוא באמצע הפסוק מצד כל פסוקא דלא פסקיה משה לא פסקינן, אבל מסתבר דלא מצד כח האמירה ד"ג מדות מותר להפסיק שם אלא משום כח הצבור דניתן להם הרשות להפסיק כאן

אין חלוק מתי אומרים. ואם אפשר יכוננו בשליש הלילה שלהמתבר בסימן א' סעיף ב' שטוב להתחנן בשעות שהמשמרות משתנות שהתפלה רצויה או והוא שיטת הרא"ש ריש ברכות והטור ובשעה"ד כזה יש לסמוך ע"ז. וצריך לחלק הלילה מצה"כ עד עלות השחר לג' חלקים כדאיתא במחצה"ש סק"ד ובשעת בשם תשובת שב יעקב וא"כ הוא כסאן ערך ט"ו או עשרים מינוטן אחר התחלת שעה י"א להשעות של עתה בעירנו והוא ^{אשר התחלת} עתה וארבעים מינוטן בערך קודם חצות.

ומש"כ בשעת סימן תקפ"א דבמוצאי שבת אסור לומר וידוי וסליחות עד אחר חצות בשם מהר"ם זכותא משום קדושת שבת. ועיין בסדור הריעב"ץ דבמו"ש לא היה מניח האר"י להתאבל על ירושלים וכוונתו צריך לומר שהוא רק עד חצות דהא מתחילין לומר סליחות במו"ש. אך אולי כוונת האר"י הוא על כל הלילה ורק על אמירת תקן חצות לא היה מניח שהוא מיוחד רק על החורבן ולא על סליחות שהוא לסליחת עונות ובקשת הצרכים ג"כ אף שמזכירין גם להתפלל על ירושלים. אבל עד חצות הא גם סליחות אין לומר, ג"כ כיון שאינו איסור מדינא דאחר השבת שוב הוא בדין חול מדינא יש להתיר בשעה"ד כזה שא"א אח"כ ויתבטלו מלומר סליחות ולא יהיה התעוררות לתשובה. אבל צריך לפרסם ולהודיע שהוא רק הוראת שעה מפני הדחק רק בשנה זו ולשנה הבאה יאמרו סליחות בזמן.

והנה להמתבר שהוא בשיטת הרא"ש והטור ליכא שום מעלה בחצות. והא דמפורש ביבמות דחצות הוא עת רצון עיין במחצה"ש שם מה שתירץ בעצמו וגם ע"פ מדרש"א בח"א ביבמות שם. ומ"מ סובר דנהגין לומר סליחות באשמורת אלמא דעדיף משליש הלילה אף שגם שלישי הלילה הוא עת רצון משום רבאשמורת איכא טעם המג"א שהוא גם בב"ח ודרישה מהא דבסוף הלילה שט בעה"ז שהוא עת רצון ביותר, ולפ"ז עדיף באשמורת מבחצות וא"כ אפשר דדוקא נקט הרמב"ם לקום בלילה ולומר עד שיאור היום שהוא רק זמן קצר קודם עלות השחר. אבל מצד המנהג שאנו רואין זה הרבה שנים עוד מדורות הקודמים שהיו מקומות שאמרו בחצות והוא משום שע"פ הקבלה שהביא המג"א הוי חצות עת רצון טובא והוכיח כן גם מגמ' דילן עיין בדבריו בסימן א' סק"ד ובמחצה"ש וכן ודאי הוא לדידהו גם גמ' דיבמות ולא ידחקו כתירוצי מחצה"ש ולכן סוברין ששוה לעת רצון דאשמורת לכן מסתבר שגם להרמב"ם כן כדכתבתי לעיל.

ידיו מוקידו ומברכו בכח"ט בסשצ"ג.

משה פיינשטיין

סימן קו

אם אשה נמי יכולה ליקח לולב של אחר בשאר ימים שלא מדעתו

כ"ג מנ"א תשכ"ג.

מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם מהר"ר יצחק גראואלסקי שליט"א.

ולמה שנסתפק כתר"ה באשה שפטורה ממצות לולב ורוצה לקיים המצוה אם מותרת נמי ליטול לולב של אחר שלא מדעתו בשאר ימים דאולי טעם הרמ"א סימן תרמ"ט סעיף ה' דמותר ליטול שלא מדעתו משום דניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממוניה הוא רק לאיש שמחוייב בהמצוה ולא באשה שאינה מחוייבת. הנראה לע"ד שכיון שעכ"פ יש לה מצוה ויש לה שכר על זה הוא ג"כ בחזקה זו דניחא ליה לאינש שיעבדו מצוה בממוניה. וראיה מציצית בסימן י"ד סעיף ד' שמותר ליטול טלית של חברו ולברך עליה נמי מטעם דניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממוניה אף שכל הענין דלברש טלית בשעת התפלה אינו חיוב ממש אף מדרבנן אלא שהוא מנהג טוב. משום דמ"מ כיון דיקיים מצוה בהלבישה הוא בחזקה דניחא ליה כיון דלא מצוי קלקול ע"י זה. לכן גם באשה אף שאינה מחוייבת וגם אין מנהג לחייבה מאחר שעכ"פ יש לה קיום מצוה הוא בכלל החזקה דניחא ליה לאינש. וזהו נראה שהוא גם המקור למש"כ במ"ב סימן תקפ"ו בשם מטה אפרים שמותר לתקוע בשופר של חברו כל המאה קולות אף שהוא רק מנהג שהזכיר כתר"ה.

סימן קו

אם מותר ליקח לולב של קטן בשאר ימים מדעתו ושלא מדעתו

ובאתרוג ולולב של קטן אם מותר ליקח שלא מדעתו שנסתפק כתר"ה. לכאורה אף מדעתו של קטן נמי הוא ג"כ כשלא מדעתו ואם אינו יוצא בשלא מדעתו גם במדעתו אין לו לצאת דדעת קטן אינו כלום. אבל א"כ הא משמע דיוצא ביי"ט שני בלולבו של קטן דהא פרש"י בסוכה דף מ"ז בהא דאר"ו לא ליקני אינש הושענא לינוקא ביי"ט קמא שהוא עד שלא יצא בו הוא. וכן הוא גם בשי"ע סימן תרנ"ח סעיף ו' לא יתנו ביום ראשון לקטן קודם שיצא בו. והמ"ב הביא בבאר הלכה שיש

סמוך לסליחות ממש ביקשו האדמו"ר להניח לו לישון אפילו לרגעים ספורים כדי שיוכל לקיים "קימה" לסליחות לקיים מש"כ הש"ע לקום לסליחות, דכשמדובר על "קימה" היינו משינה דוקא, שזה עצמו תיקון גדול לקום משינתו לסליחות.

וכיו"ב שמעתי בשם הגאון דבריסק הגריז"ס זצ"ל לדקדק מלשון וישכם שהוא דוקא אחרי שינה, וכך היו דבריו שיש ללמוד מהנהגת אברהם אבינו שנצטוו לשחוט בנו יחידו ואעפ"כ נאמר "וישכם אברהם בבוקר" דמשמע שישן באותו לילה, דלמרות ידיעתו שהולך לשחוט בנו, הלך לישון בשלות הנפש, ובבוקר השכם קם לקיים מצותו לשחוט בנו.

אמנם באמת נראה דאין משמעות ד"וישכם" אחרי שינה דוקא, ושמעתי ראייה לזה ממשנה מפורשת בסנהדרין (מ.) "ונושאים ונותנים כל הלילה ולמחרת משכימין ובאין לבית דין" הרי דהשכמה היינו מוקדם ולא דוקא אחרי שינה.

ולמעשה רואים בהקדמונים דנהגו לקום בלילה מוקדם מאד, דז"ל הרמב"ם פ"ג דתשובה (ה"ד) "ונהגו כולם לקום בלילה בעשרה ימים אלו ולהתפלל בכתי כנסיות בדברי תחנונים ובכיבושין עד שיאיר היום", ולישנא ד"לקום בלילה" משמע דקמים בתוך זמן השינה, ולכן האומרים סליחות רק אחר שיאור היום לכאורה חסר להם המעלה שבעוד לילה שהוא זמן רחמים, ואמנם יש שמטעם כן אומרים סליחות בחצות, אבל העיקר בימי הסליחות לקום בזריזות ולהקדים מכל השנה. ואם בכל אופן אומר בחצות עכ"פ לא יאחר לקום לתפילה בבוקר, דאל"כ הוי כחילול השם וצריך לזוהר בפרט בימים אלו.

סימן קל"ה

ביאור "מי שענה לא"א בהר המוריה"
הנאמר בסליחות

בסליחות אומרים "מי שענה לאברהם אבינו בהר המוריה הוא יעננו, ומי שענה ליצחק בנו

בתשובה, ובקב הישר (מ"ח) כתב שיבכה ויהפוך פניו אל הקיר, ויבקש ב"ג מדות של רחמים חסדי הקב"ה ע"ש.

סימן קל"ד

אמירת "סליחות" השכם קודם התפילה

בימי הסליחות מקדימין אמירת סליחות לתפילה, ויש לעיין מאי שנא מסליחות דתענית ציבור דנאמרים לאחר תפילת שמונה עשרה, ובפשוטו נראה לפי דעיקר הסליחות הוא בלילה, ונראה עוד טעם בדבר שבאמת העיקר הוא התפלות הקבועות שתקנו ברוח הקודש לדור דור, וכשאומרים סליחות בימי הרחמים והרצון יש להקדים לפני התפילה, שבזה ממתיקים שהתפילות יעלו לרצון, ואם יהפכו ויקדימו תפילה לסליחות לא יהא התפילה מתוקן כדי צרכו, וזהו טעם הדין (עיין רמ"א תקפ"א ס"א) שהמתפלל סליחות ממשיך ומתפלל כל היום, הואיל והסליחות הן ההכנה לתפילה. משא"כ בתענית ציבור דאינו עת רצון כבימי הסליחות ע"כ צריך תפילה על הסליחות, כלומר שתחילה צריך לפתוח שערי התפילה למעלה ואח"כ לומר הסליחות, והסליחות יהיו כחלק מהתחנונים שלאחרי שמו"ע.

ונראה שעיקר גדול בעבודת ימי סליחות הוא להשכים לאמירתם, וכמ"ש הש"ע (תקפ"א ^{אוצר החכמה} ס"א) נוהגים לקום באשמורת לומר סליחות. ונראה דגם האומר סליחות בחצות הלילה יש לו להשכים בבוקר לתפילה, שזהו תיקון גדול בימים אלו - הזריזות לעבודת הבורא. (ורק בלילה ראשונה דסליחות "במוצאי יום מנוחה" רבים אומרים סליחות בחצות דוקא). אשר ע"כ לא טוב בעיני המנהג שראיתי בזמן האחרון שהתחילו כמה מנינים לומר בכל יום הסליחות בחצות ובבוקר מאחריים להתפלל, ולפמ"ש לכאורה חסר להם המעלה לקום לתפילה בזריזות באלו ימים הנוראים.

וגדולה מזו סיפר לי המשמש בקודש אצל כ"ק האדמו"ר הקדוש רבי אהרן מבעלזא זצ"ל, שהיה מצוי אצלו להיות ער כל הלילה ובהגיע הזמן

יט בקידוש הלבנה שהיא מצוה (ב) עוברת וזמנה היותר ראוי הוא אחר שייעברו עליו שבעת ימים אחר יום המולד . ואפילו בליל ז' אין לקדשה לכתחילה אם לא שחישש שיארע איזה סיבה שלא יהיה סיפוק בידו לקדשה אחר"כ יכול לקדש אחר ג' ימים מיום המולד ואם לא קידש היכף אחר ז' ימים יכול לקדשה עד י"ד ימים י"ח שעות שצ"ו (כא) חלקים מיום המולד . ואם מחמת איזה אונס לא קידש . רשאי לקדש בליל י"ו אבל לא יאמר (כב) שם ומלכות לא בפתחה ולא בחתימה וראוי לכל אדם להיות זריו לקדשה בזמנה . דהיינו היכף אחר עבור שבעה ימים אם אפשר לקדשה אז . ולא יחמיץ המצוה . ויש אנשי מעשה נוהגין שבחודש הזה מפשפשיים בדקדוקי מצוה להיות בודק ובוהן הפילין ומוזות שלהם . וכל אשר ימצא שם ברק בשאר מצות והוא מנהג טוב :

יא יש מקומות שנוהגין לקום באשמורת לומר סליחות מן אחר ר"ח אלול עד יוה"כ . בימי החול אבל לא בשבתות . לפי שאין אומרים תחנונים שבת ור"ח . ויש מתחילין להשכים מ"ו באלול (עיין באזור"ט) ובמדינתנו אין נוהגין כן . רק מתחילין להשכים לומר סליחות מן יום א' (כג) בשבוע שחל בו ר"ה . וצ"ח חל ר"ה ביום ב' או ביום ג' מתחילין

אלף המגן

דהיינו שישאר עוד ה' לילות עד ח' ט"ז השל"ג . והיינו י"ד ימים י"ח שעות של"ו חלקים וח' (שהוא כ"ב מינוטיין) מיום המולד . א"ר ואחרונים . וע"ל סי' תרכ"ה סעי' ו' לענין קידוש לבנה בליל שבת . וע' בדברינו שם : **כא** חלקים . לפי זה הוא ט"ז מעל"ע פחות ה' שעות ול"ח מינוטיין . אבל יש אומרים ט"ז מעל"ע שלימים . ט"ע . ולפי זה אם חל המולד ג' או ד' שעות בליל מולאי שבת מותר לקדשה בתחילת ליל ב' . מוהרי"ע ב"ן : **כב** שם ומלכות . וי"א דבשעת הדחק מותר לקדשה גם בליל ט"ז בשם ומלכות . שו"ת השיב משה (אר"ח סי' י"ד) וס' צולר חסד וש"ה סו"מ מהד"ק ח"ג (סי' קנ"ה) וע' בח"ס (סי' ק"ב) . והעולם נהגו שאם אין יכולין לקדשה עד ליל ט"ו או ט"ז לוקחין הגמרא או הטור ואומרים המאמר הרואה לבנה בחידושה אומר בא"י וכו' (*) . וגומרין כל הברכה וכל הגוסס . דרך פקודך . וע' עוד בספרי חוס' חיים כלל קי"ח מס"ק י"ט עד ס"ק ל"ב מדיני קידוש לבנה : **כג** בשבוע . היינו אם חל ר"ה יום ה' ויום ו' . או יום השבת ויום א' . כדי שתהי' לכה"פ ד' ימים קודם ר"ה . והטעם כי כן מלאנו בקרבנות שטעונים ביקור ממוס ד' ימים קודם הקרבה . ובכל הקרבנות צ"ח פנחס כתיב

נכשל אם לאו . כמו שספרו על אחד שהי' רולע לקדש את עלמו במלוא טונה . וחשב עת היותר מוכשר לזה כדי שהזיווג יהי' בקדושה כנכון ומלא זמן הגון לזה בליל יוה"כ לפי שאז הכל בקדושה וכל זה גרם לו מתמת שלא למד ולא ידע כי יש צוה איסור גדול ולכן אר"ל ששגגת הלמוד עולה זדון . ואמרו ולא ע"ה חסיד כי לא ידע צמה יזהר וצמה לא יזהר : **יד** בקידוש הלבנה . ומלוא לקדש הלבנה ברחוב . כדי שלא יחיל עליו שום טומאה . מהרי"ל . עוד שזהו דרך חשיבות להקביל פני השכינה כיולאין לקראת מלך . ב"ח . ומה"ט יש ללבוש בגדים נאים כשמקדש הלבנה . ומי שיש לו איזהו מיחוש ואינו יכול ללאת מציתו או מאיזהו סיבה יכול לקדשה בביתו דרך המלון . ויש להדר לקדש אותה בעשרה משום דברוב עם הדרת מלך . אבל אין זה מעכב . וקודם שיקדשה יביט בלבנה עד שיסיים הברכה ומשם ואילך אסור להסתכל בה כלל . וכאלו מסתכל בקשת . כ"ג בשם ס' תרד"ס . א"ז : **כה** עוברת . ואם נכסה הלבנה ואין יכולין לקדשה . אוחו חודש לא יהי' מוללת ח"ו . ואם מקדשין הלבנה במולאי שבת תהי' הללחה . מג"א סי' תכ"ו . ולכן יש להדר לקדשה א"ז . דוקא כשליל מול"ט הוא קודם י' בחודש .

והקרבנות

(*) הנה אף שבמג"א כתוב דאם יש אזהרה באמלע מטבע ברכה הכתובה בתלמוד שאסור להזכירו דה' אומר חייב ששם אכן המהרש"א כתיב אזהרה על מאמר הש"ס (ברכות ו .) ומנין בא"י וכו' במאמר בכל המקום אשר אזהר את שמי . ופי' המהרש"א כתיב אזהר את שמי . היינו בדרך לימוד . אבל בענין אחר אסור להזכיר שם שמים דהיינו לנפלה משמש חזה דברך לימוד מותר להזכיר שם שמים . (וקל"ט ממנהרש"א (בנהרד"ן קד :) על המאמר רב אחר אלו סדיינין . שם יש ראי' לדעת האוסרין וכ"ז הת"ך וכו' מהרי"ע ב"ן להתייב להזכיר שם שמים במטבע הברכה בדרך לימוד . מוכח בפי"ט . ועי' בהד"ע (אר"ח סי' ה') אוח כ"א ופשי"ת שאלו ומשיב ח"ג (סי' ג"ג) וכשנדי חמד חלק אכסי"ת די"ט חפרכת ברכות ח"א אות מ"ג מה שכתבו בענין זה י"ט ואכ"ל :

סחילין להשכים מיום א' שבו שלפניו וזמן אמירת הסליחות הוא (כד) בסוף הלילה סמוך לאור הבוקר. וזכשו מתארתו על תרוב ער התחלת עמוד השחר. ומ"ם ביום ראשון משכימין יותר קצת. בכדי שיחבן [יג] לשון חסומן שאומרים בו בועקתם בשד ליל. וכן רצה עתירתם בעמדם בלילות. ומי שנוהג לעשות תיקון חצות בכל השנה [יד] יש לומר תיקון חצות כמנהגו ואחר כך יאמר סליחות עם הצבור. ואם אירע שכשקם סמפשו כבר הגיע עת אמירת הצבור אע"פ כן יש לו לעשות התיקון קודם אור הבוקר. ויניח הסליחות ויאמר אחר כך (כה) ביחיד. (ועיין לקמן סעיף כ"ח). לפי שתיקון חצות הוא מאוד נעלה ובפרט בימים האלו הזמן מוכשר יותר לכך. אבל וולת זה אין לפרוש מהצבור בעת אמירת הסליחות אפילו מי שחשקה נפשו בתורה והוא מתמיד בלמודו מאד. בעת הזאת [טו] ישתתף עם הצבור השיוכים לב כמים לפני אבינו שבשמים סלך חפץ בחיים :

יב כשמשכימין לסליחות אע"פ שהוא קודם אור היום צריך לברך בשעת נמילה ברכת על נמילה ידים. וגם צריך לברך ברכת התורה קודם הסליחות. ואח"כ כשגומרים הסליחות [טז] והאיר היום צריך ליטול ידיו שנית ויערה עליהם ג' פעמים כמו כל נמילה ידים
אלף המגן אלף למטה שחרית

ובמטה משה. ומ"ש לענין קידוש הלכנה פ"ן בספר ש"ת שהנחתי שם משו"ת שכות יעקב ח"ג ומהכרתי יוסף ע"ש: [יג] ואם מתחילין קודם פ"ה אפי' כשחומרים הסומן כבר הוא יוס לית לן ה' כיון דפכ"ס ופקו והעתירו כבוד לילה משא"כ אם לא התחילו עד שהאיר היום מחוי כשקרא. וע"ד ש"ב הפ"ו סימן תרכ"ג לענין הכרוז היום יפנה: [יד] כ"כ בגמרת הרמ"ז וז"ל כי גדול התקונים הנעשים אחר הלכות על גלות השכינה ועל חורבן הבית והיא העולה על שאר התפלות והתורה והסליחות האחרים בזמן האדם ואין לבטלו בשום אופן ואם אין זמן לומר הסליחות והתיקון הלכות יניח הסליחות ויאמר התיקון הלכות כי הוא ענין הסליחה והתפלה היא מקובלת ביותר לפני המקום כי העשה צריכה לכך וזאת מוזנת לכל איש נאמן לכל יסבה חסדת ירושלים וחיבת ליון וגדול זכותו טבת עני עלין ע"כ דבריו הקדושים וז"ל. וכסימן י"א כתב שם דגם משגלה עמוד השאר יש קלת מליחות לתיקון והנחתי דבריו בצערי תשובה בש"פ ח"ה סימן א' ס"ק ו'. אך בצארות שם סימן מ"ו כ' דאחר שגלה עמוד השחר אין שום מליחות ויסוד לומר התיקון כי כבר עלתה השכינה הבוקר אור והבא לחשוב שהוא יתקן יקלקל ח"ו וכ"ש אחר היות תפילין על ראשה שכבר נתן לה שאלתה שאמרה שימני כחותם וז"ל דעשת הדחק שאני ע"ש: [טז] כ"כ בכרתי יובק בשם הסוד ברכת. וכתב ע"ו וכן ראיתי ולקנת רבנים שתמיד יהיו עוסקים בגופי הלכות ומיכורים וכחודש הלול היו מניחים מקנת לימודים לעסוק בתפלה ובתחנונים: [טז] כן מבואר בסימן ד' ועיין שם סימן ד' בשם הגא"ה שיש להזכיר בימים אלה את

והקרבנות עולה. וזכ"ה כתיב ועשיתם עולה ללמד שצ"ה יעשה כל אדם עלמו כאלו מקריב את עלמו. ולכן קצבו ד' ימים לבקר כל אדם את מומי חסאמו ולשוב עליהם כדי שלא יכנס ליום המשפט כשהוא מתעב בגנות מדותיו. ודע נאמנה אם לו נשכחים אבל הלא לר' הזכרון. ושכ ורפא לו. אל"י רבא וספרי מוסר: (כד) בסוף הלילה. היינו קודם עלות השחר לפי שאמרו שהקדוש ברוך הוא שם בלילה צ"ח עולמות ובג' שעות אחרונות הוא שם בשוכ"ו. הרי קרוב לו בכל קראנו אליו באותו זמן. לבוש. ומ"מ אף אם נתאחר לער עד אחר שהאיר היום לא יבטל מאמירת הסליחות לפי שהימים אלו הם ימי רצון. ואף לאחר פ"ה הוא עת רצון כמש"כ המתברר בסעי' א'. וק משמע מהמתברר לקמן בסעי' ט"ו שאף לאחר פ"ה יאמר סליחות:

והנה רבים מצעלי תורה הורו היתר לעלמן למנוע מלומר בכל ימי הסליחות. ואין יאמרים רק יום ראשון של סליחות וערב ר"ה. ומפנה בפיהם לפי שהצבור מתאחרים עד לאחר אור הבוקר. ועיקר אמירת הסליחות הוא קודם היום כמו שכתבתי כאן בר"ש ס"ק זה בשם

בלבוש (ור"כ המג"א ר"ש סי' תקפ"א בשם הגהות מיימני). אבל לאחר שהאיר היום ליתוד סעודה קודם. אבל באמת שגו בזה כי באמת מר"ח הלול עד לאחר יוהכ"פ המה ימי רנא כל היום רק קודם עלות השחר הזמן שהוא מובחר ביותר. ולכן ראוי ונכון להם ביותר לסיות המה ראשונים לכל דבר שבקדושה. ולהשתתף עם הצבור בעת אמירת הסליחות או תהלים. ומתה יראו שארית ישראל וכן יעשו ליתן לב לשוב. באמרים אם בארצם המיוז לומר הסליחות ותהלים ותחנונים אשר קטנם עבה ממחניט כל שכן אנו אזובי קיר. ותה מוז חלקם של אלו המזכים הרבים כמבואר כ"ז בספ"ק ע"ש: (כה) ביחיד. ומכל מקום במקום במקומות שנהגין לומר סליחות לאחר חלות לילה. ואירע כשכח לביהכ"ג הגיע הזמן
אמירת

21/08/2018 18:05